मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्र

मानवअधिकार स्थितिसूचक

वर्ष २, अङ्क ३
मङ्सिर २०६९

विगत तीन महिनाको मानवअधिकार स्थिति
(जुलाई-सेप्टेम्बर २०१२)

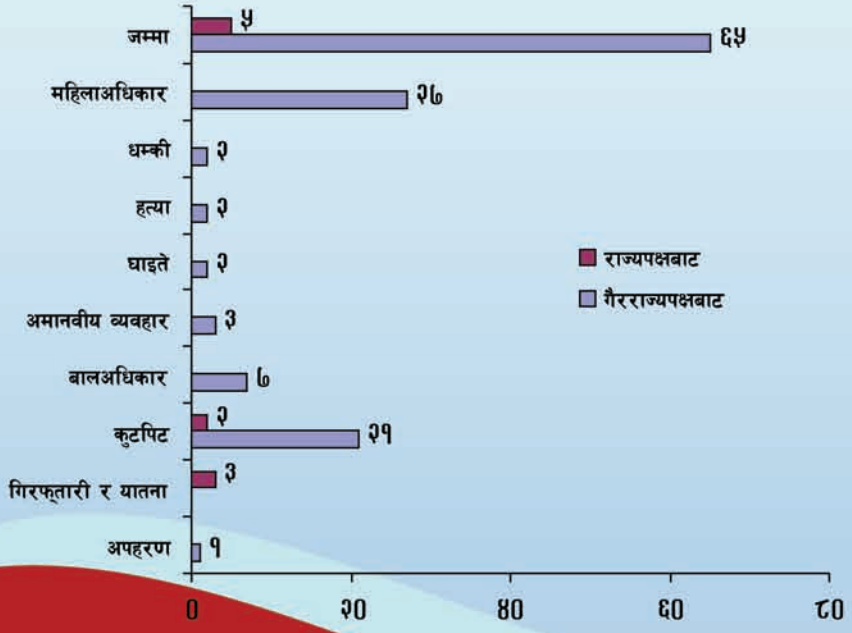

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रद्वारा
सम्पन्न विविध क्रियाकलापहरू

मानवअधिकार र सामाजिक न्यायका निम्ति
अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)
मध्यपश्चिमाञ्चलद्वारा प्रकाशित

सल्लाहकार
भोला महत

संयोजन/सम्पादन
बालकृष्ण बस्नेत

विशेष सहयोगी
बजारे चौधरी
नारायण सुवेदी
विनोदकुमार पाण्डे

व्यवस्थापक
सञ्जय अर्याल
बुद्धि चौधरी

फोटो
इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधि

नेशनलटेड्रिङ मार्ग
नेपालगञ्ज, बाँके
फोन : ०८१-५२२०६८/५२४५०४
फ्याक्स : ०८१-५२६९४९
Email: nepalgunj@insec.org.np
Website: www.inseconline.org

मुद्रक
जय वागेश्वरी अफसेट प्रेस
सुर्खेत रोड, नेपालगञ्ज

मानवअधिकार अवस्था विश्लेषण

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) मध्यपश्चिम क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जको त्रैमासिक प्रकाशन 'मानवअधिकार स्थितिसूचक' को पाँचौ अङ्क तपाईँको हातमा छ। हामीले मध्यपश्चिमको मानवअधिकारको अवस्थाको बारेमा जानकारी गराउने उद्देश्यले गत वर्षबाट यो अभ्यासको थालनी गरेका हौँ। यस अङ्कमा पछिल्लो तीन महिना (सन् २०१२ को जुलाईदेखि सेप्टेम्बर) मा मध्यपश्चिम क्षेत्रमा भएका मानवअधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीको तथ्याङ्क र प्रतिनिधिमूलक घटनाहरूलाई समेटिएको छ। यस क्षेत्रका १५ जिल्लामा भएका हत्या, धम्की, कुटपिट, गिरफ्तारी र यातना, जातीय विभेद, भौतिक सङ्रचना क्षति, भेला सङ्गठित हुने अधिकार, महिला अधिकार, अतिरिक्त जानकारी, आर्थिक/सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार, अमानवीय व्यवहार, बालअधिकार, बम विस्फोटन लगायतका घटनाहरूको तत् तत् शीर्षक अनुसार अवस्था चित्रण गरिएको छ।

यस अवधिमा मध्यपश्चिम क्षेत्रमा राज्य र गैर राज्यपक्षबाट भएका ७० घटनाहरू अभिलेख भए। जसमा राज्यपक्षबाट भएका पाँच र गैर राज्य पक्षबाट भएका ६५ घटनाहरू अभिलेख भए। यी घटनामा २५ पुरुष, ४५ महिला गरी ७० पीडित भए। यस अवधिमा सबैभन्दा बढी महिला अधिकार उल्लङ्घनका २७ घटनाहरू अभिलेख भए। त्यस्तै कुटपिटका २३ ओटा, बालअधिकारका ७ ओटा, गैरकानुनी गिरफ्तारी/यातनाको ३, हत्याका २ ओटा, धम्कीको २ ओटा, अपहरणको १ ओटा, अमानवीय व्यवहार ३ ओटा र घाइते २ ओटा घटनाहरू अभिलेख भए। समग्र तथ्याङ्कले पछिल्लो तीन महिनाको तुलनामा यस अवधिमा घटनाहरू कम भएको देखाए समाजिक सुरक्षाको अवस्था फित्तलो पाइयो। यस अवधिमा पनि प्रहरीद्वारा सञ्चारकर्मी पिटिएका घटना सार्वजनिक भए। सामाजिक सुरक्षाको जिम्मेवारी लिएको राज्यका निकायहरूले प्रभावकारी दायित्व निर्वाह गरेको महसुस हुन सकेन। यस बीचमा पनि कर्णालीका केही जिल्लाहरूमा खाद्यान्न अभाव भएका घटनाहरू अभिलेख हुनेक्रम रोकिएकन।

यस अवधिमा मध्यपश्चिममा मानवअधिकार उल्लङ्घन, ज्यादति र अपराधका घटनामा विगतका तुलनामा कमी आएको छ। राजनीतिक मुठभेड शून्य प्रायः देखिएको छ। शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा सुधार हुँदै गएको पाइएको छ। बन्द हड्ताल जस्ता गतिविधिमा उल्लेख्य कमी आएको छ। यद्यपि जनप्रतिनिधिमूलक संस्था संविधानसभाको अवसान पछिको यो अवस्था मुर्दा शान्ति पनि हुन सक्छ। आवरणमा नदेखिएपनि राजनीतिक सङ्कट झनै गहिरिदै गएको अवस्था छ। राजनीतिक अस्थिरता सधै मानवअधिकार र विधिको सासनको लागि घातक हुने भएकाले बढदो राजनीतिक ध्रुविकरणले अशुभ संकते गरिरहेको छ। यस्तो अवस्थामा राज्यका सेवाप्रदायी निकाय थप प्रभावकारी हुन आवश्यक छ। शान्ति सुरक्षामा आयएको यो सुधार स्थायी हुन आवश्यक छ। स्थायी शान्ति र विधिको शासनको दीर्घकालिन प्रत्याभूतिको लागि सबै निकाय जवाफदेही हुनु पर्दछ। यसका लागि नागरिक स्तरमा चेतना र दायित्व अभिवृद्धि गराउन समेत आवश्यक छ। स्थायी शान्ति र राजनीतिक निकास साथै संक्रमणकालको अन्त्यका लागि राजनीतिक सहमतिको विकल्प छैन।

भोला महत
क्षेत्रीय संयोजक

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रको मानवअधिकार : तीन महिनाका प्रतिनिधिमूलक घटना

(०६९ असार १७ गते तदनुसार जुलाई २०१२ देखि ०६९ असोज १७ सेप्टेम्बर २०१२ सम्म)

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार
सम्मानित रुपले बाच्ने अधिकार
हत्या
अज्ञात समूहबाट
जुम्ला

डिल्लीचौर गाविस-२ निवासी ३० वर्षीया साउनी बुढालाई ०६९ असार २ गते करिब २ बजे तिर अज्ञात समूहले सोही गाविस-३ बढीखोला स्थित किराना पसल तथा होटलमा सुतिरहेको अवस्थामा गोली प्रहार गरी हत्या गऱ्यो । मृतक बुढाको दाँया स्तनमाथि गोली लागेको थियो । गोली प्रहार गर्ने समूहले २७ हजार रुपिँया समेत लुटेको पीडितका छोरा कालिबहादुर बुढाले बताए । पीडित पक्षले ०६९ असार ३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दर्ता गरे । घटनामा संलग्न भएको आशंकामा जंगाकोट-५ का २५ वर्षीय वेदनराग थापालाई ०६९ असार ४ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो । जिल्ला अदालतले ०६९ साउन २३ गते पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्न आदेश दिएका अभियुक्तलाई जिल्ला अदालतले ०६९ असोज १९ गते साधरण तारेखमा रिहा गऱ्यो । मुद्दाको अन्तिम फैसला हुन बाकी छ ।

गोलीरविस्फोटक पदार्थद्वारा घाइते
धम्की/कुटपिट
राज्यबाट
बाँके

नेपालगञ्जबाट प्रकाशित हुने नेपाली एक्सप्रेस दैनिकका सम्पादक नेपालगञ्ज नपा-१७ बाँकेबगिया बस्ने ४० वर्षीय शिव डोटेललाई ०६९ भदौ २८ गते साँझ कार्यालयतर्फ जाँदै गर्दा त्रिभुवन चौकमा गस्तीमा रहेका नेपाल प्रहरीका असई बत्तिकुमार पोखरेल नेतृत्वको प्रहरी टोलीले सामान्य विवादमा कुटपिट गर्नुको साथै बन्दुकको कुन्दाले टाउकोमा हिर्काएर गम्भीर घाइते बनायो । पिटाइबाट अचेत भएका घाइते डोटेललाई तत्काल प्रहरीले नै उद्दार गरी भेरी अञ्चल अस्पतालमा पुऱ्याइ उपचार गऱ्यो । कुटपिटबाट टाउँकोमा सात ओटा टाका लगाइएका डोटेलको ढाडमा पनि नीलडाम परेको थियो । नेपाल पत्रकार महासङ्घ बाँके शाखाले ०६९ भदौ २९ गते पत्रकार विज्ञप्ति मार्फत घटनाको भर्त्सना गऱ्यो । जिल्ला प्रहरी कार्यालयले ०६९ असोज १५ गते दोषी असई पोखरेललाई चार वर्षको लागि बढुवा रोक्का गर्ने गरी कारवाही गरेको सार्वजनिक गऱ्यो ।

प्रहरीको कुटपिटबाट घाइते भएका पत्रकार शिव डोटेल

एकीकृत माओवादीबाट
हुम्ला

जैर गाविस-८ तुम्च निवासी २८ वर्षीय युवासङ्घका इलाका सदस्य नन्दबहादुर मल्ललाई एमाओवादीका कार्यकर्ता फोटु गाविसका उब्जन देवकोटा, अकल बुढा, महेश बुमी लगाएतको समूहले ०६९ भदौ २९ गते राति करिब १० बजे आक्रमण गऱ्यो । आक्रमणकारीले मल्लको टाउँको तथा ढाडमा गरी ४ ठाँउमा छुरा प्रहार गरेका थिए । घाइतेको इलाका स्वास्थ्यचौकी जैरमा उपचार भयो । ०६९ भदौ ३१ गते पीडित मल्ललाई उपचारमा लाग्ने खर्च बापत ६० हजार रुपिँया दिने सर्तमा दुवैपक्षबीच सहमति भयो ।

वाईसीएल कार्यकर्ताबाट
मुगु

एकीकृत नेकपा माओवादी जिल्ला सङ्गठन मुगुका सदस्यहरू श्रीकोट गाविस-२ निवासी २५ वर्षीय विकास भनिने बीरबहादुर टमटा र कोटडाँडाँ-२ निवासी (विवेक) भनिने विविजङ् शाही ०६९ भदौ १२ गते बेलुका श्री महाकाली उच्चमाध्यामिक विधालयको मैदानमा फुटवल खेलेर फर्कने क्रममा गमगढी बजारको मिलन चौँक नजिक नेकपा माओवादीको वाईसीयल जिल्ला अध्यक्ष श्रीकोट-७ निवासी कालीबहादुर रावलको नेतृत्वमा जिमा गाविस निवासी रतन शाही, प्रदिप बुढा, श्रीनगर निवासी अशोक मल्ल र कोटडाँडा गाविसका दुर्गाबहादुर शाहीले पार्टी विभाजन पछिको आपसी विवादका कारण कुटपिट गरे । कुटपिट पछि जिल्ला अस्पतालमा उपचार गराई फर्किएका पीडितद्वयलाई पुनः सोही समूहले आक्रमण गरी शाहीको दायाँ हात भाचिदिए । टाउकोमा समेत गम्भीर चोट लागेकाले घाइते शाही र टमटालाई जिल्ला अस्पताल मुगुले नेपालगञ्ज रिफर गऱ्यो । घटनामा संलग्न चारजना विरुद्ध ०६९ भदौ १३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा किटानी जाहेरी दर्ता भएपनि हालसम्म अभियुक्तहरू फरार रहेको प्रहरीले बतायो ।

अन्यबाट
दाङ

ढिकपुर गाविस सचिव खिमेन्द्रसिंह खड्कालाई गाविसमा विधुत विस्तारका लागि गठन गरिएको उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष्य रामकृष्ण शाहले ०६९ भदौ १० गते मार्ने धम्की दिएको पीडितले बताए । ढिकपुर गाविस अन्तगर्त बकुलाई, अस्परी, कर्मटुवा र भगवानपुर विधुत विस्तारका लागि छुट्याइएको ३ लाख १ हजार ५ सय ५५ रुपिँयाको योजनामा भ्रष्टचार भएको ठहर गरी गाविसको सर्वपक्षीय बैठकले शाहसँग रकम असुली गर्ने निर्णय गर्दै शाह प्रति खेद व्यक्त गरेकाले शाहले कार्यालयमा नै पुगी मार्ने धम्की दिएको पीडिले बताए । घटनाको गाविस हक हित संरक्षण केन्द्रले ०६९ भदौ १८ गते विज्ञप्ति मार्फत विरोध गऱ्यो ।

बाँके

नेपालगञ्जस्थित रेडियो भेरी आवाजमा कार्यरत २३ वर्षीया पत्रकार करूणा शाहलाई दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा ०६९ साउन ३ गते नेपालगञ्ज नपा-५ का २४ वर्षीय विनय लामा र वडा नं. १३ का २२ वर्षीय सुरव हमाललाई बाँके प्रहरीले सार्वजनिक अपराधको मुद्दा चलायो। पत्रकार शाह रेडियो भेरी आवाजबाट फर्कदै गर्दा ०६९ साउन २ गते साँझ बसपार्क रोडमा उनी चढेको स्कुटरको साचो र हेलमेटखोसेर अभद्र व्यवहार गरेको पीडितले बताइन। उनीहरूलाई रोक्नखोज्ने दुई जनालाई समेत ती युवाले कुटपिट गरेको र युवाहरू सातजनाको समूहमा रहेको पत्रकार शाहले बताइन्। घटना सम्बन्धमा नेपालपत्रकार महासङ्घ बाँकेले विज्ञप्ति मार्फत दोषीलाई कारवाहीको माग गऱ्यो।

यातना तथा अन्य क्रूर, अमानवीय र अपमानजनक व्यवहार वा दण्ड

राज्यबाट

जाजरकोट

झाप्रा गाविस-७ निवासी २० वर्षीय चक्रबहादुर पुन सोही ठाँउका २२ वर्षीय गगन पुन र १८ वर्षीय तीलक पुनलाई ०६९ असार १३ गते इलाका प्रहरी कार्यालय वडावतका प्रहरीले चोरीको आरोपमा गिरफ्तारगरी निर्मम याताना दिएको पीडितले बताए । पीडितमाथि स्थानीय गगन बुढाले आफ्नो सुन चोरी गरेको किटानी जाहेरी हालेको आधारमा प्रहरीले ०६९ असार १३ गते गिरफ्तार गरी यातना दिएको थियो । यातनाकै कारण पिसाबबाट रगत जान थालेको र शरिर सुन्निएको पीडितले बताए । ०६९ असार १५ गते पीडितहरू रिहा भए । उनीहरूको जिल्ला अस्पताल जाजरकोटमा उपचार भयो । पीडितले यातनामा संलग्न असई चन्दबहादुर शाही विरुद्ध ०६९ असार १६ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिएपनि डिएस्पी इश्वर कार्कीले दोषीलाई कारवाही गर्ने आश्वासन दिएर फर्काएको पीडितले बताए ।

बालअधिकार

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

रोल्पा

लिवाङ गाविस-६ की १० वर्षीया एक बालिकालाई लिवाङ-१ हरिगतिना निवासी पुणे भनिने २५ वर्षीय पुनाराम बिकले जर्वजस्ती करणीको प्रयास गरेको आरोपमा ०६९ साउन १२ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो । पीडित पक्षका अनुसार विकले बालिकालाई ०६९ असार २९ गते लिवाङ-६ को जङ्गलमा जवरजस्ती करणीको प्रयास गरेका थिए । आरोपित हाल पुर्पक्षका लागि थुनामा छन् ।

बर्दिया

बनियाभार गाविस-७ की ९ वर्षीया बालिकालाई ०६९ साउन २४ गते राति आफ्नै ३१ वर्षीय बाबुले बलात्कार गर्दै गरेको अवस्थामा गाँउले नियन्त्रणमा लिएर प्रहरीलाई बुझाए । पीडित बालिकाका मामाघर पक्षबाट बाबु विरुद्ध ०६९ साउन २५ गते बालिका र हाडनाता करणीको आरोपमा जाहेरी दर्ता गराए । अभियुक्तलाई ०६९ साउन २४ गते राति नै प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो । अभियुक्त हाल पुर्पक्षका लागि थुनामा छन् ।

कुटपिट

राज्यबाट

बाँके

टिटिहिरीया गाविस-९ का १४ वर्षीय बालकद्वय सुनिल थापा र सुनिल विकलाई ०६९ असार ३१ गते अस्थाई प्रहरी चौकी रनियापुरले खेतमा काम गरिरहेको अवस्थामा मोवाइल फोन चोरेको आरोपमा गिरफ्तार गऱ्यो । ०६९ असार २६ गते स्थानीय गोविन्द बुढा क्षेत्रीले दिएको किटानी जाहेरीको आधारमा प्रहरीले ती बालकलाई गिरफ्तार गरेको थियो । गिरफ्तार पछि प्रहरीले आरोपित बालकद्वयलाई बासको लाठीले कुटपिट गरी, कुहिनाले टेकेर घिस्रिन लगाउनुका साथै प्रहरी हाताभित्र हजामलाई बोलाएर बालकहरूको कपाल मुण्डन गरेको थियो । प्रहरीको यातनाबाट बाँच्न बालकहरूले चोरीको आरोप स्वीकार गर्नुका साथै पीडित परिवारले ३-३ हजारका दरले जरिवाना बुझाए । ०६९ साउन ६ गते वास्तविक चोरीमा संलग्न हिक्मत कार्की गिरफ्तार भएपछि बालकहरू निर्दोष भएको प्रमाणित भएको थियो । निर्दोष बालकलाई चोरीको आरोमा अमानवीय व्यवहार गरिएको र यातना दिइएको भन्दै इन्सेक लगायतका अधिकारवादी संस्थाले ०६९ साउन ६ गते नै विज्ञप्ति मार्फत घटनाको निन्दा गरे । यसैबीच, जिल्ला प्रहरी कार्यालय बाँकेले घटनामा संलग्न प्रहरीलाई आन्तरिक कारवाहीको लागि भन्दै जिल्ला बोलायो ।

नेपालगञ्ज नपा-३ घरवारीटोलस्थित एन्जलस स्कुलकी शिक्षिका निलु त्रिपाठीले सोही विधालयमा कक्षा ६ मा अध्ययनरत १२ वर्षीय बालक अंकित महतलाई ०६९ असार २१ गते कक्षा कोठामा हल्ला गरेको आरोपमा पछाडि हात समात्न लगाई निर्मम याताना दिइन । घटना लगत्तै इन्सेक, सिविन, हिमराइट्स, राष्टिय मानवअधिकार आयोग लगायतका संङ्घ-संस्थाले घटनाको स्थलगत अनुगमन गरी सोही दिन विज्ञप्ति जारी गरी दोषीलाई कारवाहीको माग गरे । उक्त विद्यालयले ०६९ साउन ४ गते प्रेस विज्ञप्ति जारी गरी घटनामा संलग्न शिक्षिका त्रिपाठी र विद्यालय इन्चार्ज आशिषकुमार दाष महापात्रलाई दोषी ठहर गरी विद्यालयबाट निष्कासन गरेको जनायो ।

हुम्ला

राया गाविस-९ थाली निवासी शंकर निम्न माध्यामिक विधालयमा कक्षा १ मा अध्ययनरत ९ वर्षीया छात्र लोकेन्द्र रावललाई ०६९ भदौ २६ गते विज्ञान शिक्षकले अघिल्लो दिनमा विधालय नआएको र ओखर खाएर हात कालो पारेको आरोपमा कुटपिट गरे । शिक्षकको पिटाइबाट डरले भाग्ने क्रममा चौरमा लडेर बालकको हात भाच्चियो । सिमकोट स्थित चित्त नेपाल मेडिकल सेन्टरमा बालकको उपचार भयो ।

जुम्ला

कालिकाखेतु गाविस-३ की १३ वर्षीया बालिकालाई थिर्पु-२ कालिकोट जिल्ला घर भएका २२ वर्षीया देव सार्कीले ०६९ भदौ १३ गते जवरजस्ती विवाह गर्न भन्दै हातपात गरे । पीडित

पक्षले न्यायका लागि ०६९ भदौ १४ गते प्रहरी चौकी कालिकाखेतुमा निवेदन दर्ता गराए । ०६९ भदौ १५ गते प्रहरी चौकीमा भएको छलफलमा सार्कीले माफी मागेपछि आगमी दिनमा यस्तो गल्ती नदोहऱ्याउने सर्तमा प्रहरीले दुवै पक्षलाई मिलापत्र गरायो ।

सुर्खेत

मैनतरा गाविस-७ स्थित नेटा निम्न माध्यमिक विद्यालय कक्षा ८ मा अध्ययनरत १५ वर्षीय मधुकर खड्काले कक्षा कोठा लिप्ने गोबर मल नल्याएको आरोपमा सो माविका प्रधानाध्यापक शिवजंग वली र शिक्षक ललित घर्तीले ०६९ असार १२ गते विद्यालय परिसरमा लाठी र मुक्काले कुटपिट गरेको पीडितले बताए । पीडितको क्षेत्रीय अस्पताल सुर्खेतमा उपचार भयो । पीडितले कही उजुर गरेनन् ।

दाङ

पुरन्धरा गाविस-३ स्थित जनकल्याण मावि पदमपुरमा कक्षा ६ मा अध्ययनरत ११ वर्षीया लक्ष्मी रानालाई विद्यालयकी शिक्षिका सीता पाण्डेले ०६९ असार २० गते विद्यालय पोसाकको रिवन नलगाएको आरोपमा बेहोस हुनेगरी टाउँकोमा कुटपिट गरिन । पिटाईबाट अचेत भई लडेकी बालिकालाई स्थानीय मेडिकलमा प्राथमिक उपचार गरी थप उपचार नेपालगञ्जमा गरिएको पीडितकी आमा सुमित्रालो बताइन ।

महिलाविरूद्ध हुने सबै प्रकारको भेदभाव, दुर्व्यवहार बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

प्यूठान

खैरा गाविस-४ बेलाडाँडाँ बस्ने ५० वर्षीया महिलालाई सोही गाविस-४ बस्ने २८ वर्षीय कालु दमाई, २६ वर्षीय दिपक थापा, २२ वर्षीय दिपक विक, २६ वर्षीय थोजु थापा र २६ वर्षीय राजु सोतीले ०६९ असार २७ गते सामूहिक बलात्कार गरेको भन्दै पीडितले ०६९ साउन ४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यलय प्युठानमा न्यायका लागि निवेदन दिइन । पीडितका अनुसार उनी खाना खाएर भाँडा माझ्दै गर्दा आएका पाँच जनाले उनलाई घर नजिकैको मकै बारीमा लगेर बलात्कार गरेका थिए । प्रहरीले आरोपीहरूलाई खोजी गरिरहेको बताए पनि यो वर्षको मध्यसम्म पक्राउ गर्न सकेको छैन । पीडितको जिल्ला अस्पाताल विजुवारमा २०६९ असार ३० गते स्वास्थ परीक्षण भयो ।

बाँके

इन्द्रपुर गाविस-७ का हरिशकुमार राडले सोही ठाँउकी २० वर्षीया युवतीलाई बलात्कार गरेको आरोपमा प्रहरीले ०६९ साउन ३० गते गिरफ्तार गऱ्यो। आफू शौच गर्न ०६९ साउन ३० गते विहान खेतमा गएको बेलामा बलात्कृत भएको पीडितको जानकारी पछि आफन्तले प्रहरीलाई सूचना दिएका थिए। जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डीएसपी उदय तामाङ्गले घटनाको थप अनुसन्धान भइरहेको बताए। पीडितको भेरी अञ्चल अस्पतालमा स्वास्थ्य परीक्षण भयो।

जाजरकोट

पुन्मा गाविस-७ निवासी २५ वर्षीया युवतीलाई ०६९ भदौ २० गते खलंगा गाविस-२ रामजानकी टोल घर भई सोही ठाँउस्थित नेरा प्राविमा प्रधानाध्यापकका रुपमा कार्यरत ४३ वर्षीय गोविन्द कार्कीले बलात्कार गरेको पीडित पक्षले बताए । कार्कीलाई प्रहरीले खंलगा-१ स्थित बसपार्कबाट बलात्कार गर्दै गरेको अवस्थामा गिरफ्तार गरेको थियो । स्थानीय राजनीतिक दल र गाउँलेले पीडक कार्कीले पीडितलाई २ लाख रुपिँया तिर्ने र पीडितले मुद्दा अगाडि नबढाउने सर्तमा मिलापत्र भयो ।

सुर्खेत

नेपाल घुम्न आएकी पर्यटक ३२ वर्षीया क्यानेडियन महिलालाई बीरेन्द्रनगर नपा-६ का ३५ वर्षीया बसन्त कार्कीले ०६९ असार ६ गते वीरेन्द्रनगर नपा-६ सुर्खेत जुम्ला सडक स्थित एक होटेलमा बलात्कारको उद्योग गरेको पीडितले बताइन । आरोपीलाई ०६९ असार ७ गते प्रहरीले पक्राउ गरी सोही दिन जबरजस्ती करणी उद्योगमा मुद्दा दर्ता गऱ्यो । अभियुक्त हाल पुर्पक्षका लागि थुनामा छन् ।

घरेलु हिंसा

बाँके

रभ्केना गाविस-७ आयामनगरका ४५ वर्षीया खेमबहादुर हमालले पत्नी १९ वर्षीया गिता हमाल गिरीलाई ०६९ साउन ७ गते कुटपिट गरी नाक काटिदिए । घरायसी विवादका कारण तीन महिनादेखि शम्सेरगञ्जस्थित माइती घरमा बस्दै आएकी पीडितलाई ०६९ साउन ७ गते घर लैजान भनी बोलाएर बाटोमा नै आक्रमण गरेका थिए । सोही दिन प्रहरीले अभियुक्तलाई गिरफ्तार गऱ्यो । पीडितको उपचार गराइदिने सर्तमा ०६९ साउन ९ गते निजलाई रिहा गऱ्यो । पीडितको कोहलपुर शिक्षण अस्पतालमा प्लाष्टिक सर्जरी मार्फत उपचार भयो ।

साईगाँउ-४ की १७ वर्षीया सबना अप्साना कबडियालाई ससुरा ४५ वर्षीय इद्रिस कबाडियाले ०६९ भदौ २३ गते कुटपिट गरि घाइते बनाए। छ महिनाकी गर्भवती रहेकी सविनाको पिटाइका कारण गर्भमा रहेको बच्चालाई गम्भीर असर परेको उपचारमा संलग्न स्वास्थ्यकर्मील बताए। उनको भेरी अञ्चल अस्पतालमा उपचार भयो। छोरी पिटिएको थाहा पाएर बचाउन गएका सबनाको बुबा इसाक कबडिया माथि समेत कुटपिट भएको स्थानीयले बताए। छ महिना अगाडि पीडितको हालका पति मोहम्मद अहम्मद राईले घरमा कोही नभएको अवस्थामा उनलाई जवरजस्ती करणी गरेको र गर्भवती भएको थाहा पाएपछि सो कुरालाई बाहिर आउन नदिन ०६९ भदौ १२ गते गाँउमा मुस्लिम संस्कृति अनुसार विवाह गराइएको पीडितका बुबा इसाकले बताए । विवाह भएको केही दिनपछिनै आफूलाई पतिले कुटपिटगर्न सुरु गरेको पीडितले बताइन। घटनाको एक दिन अगाडि सबनाको पति भारत गएको र सबनालाई ससुरा इद्रिसका साथै काका ससुरा नाता पर्ने मुवारक कवाडिया र मुजम्मिल कवाडीयाले समेत पिटेको स्थानीय सब्बिर राईले बताए। पीडितको उजुरीको आधारमा जिल्ला प्रहरी

कार्यालयले सोही दिन नै अभियुक्त इद्रिस कवाडियालाई गिरफ्तार गरेको र अन्य दुई अभियुक्त फरार रहेको बतायो। घाइते सबनालाई पनि प्रहरीले उद्दार गरी अस्पताल ल्यायो।

बहुविवाह

मुगु

पिना गाविस-१ निवासी २३ वर्षीय सिपलाल कामीले ०६५ माघ १० गते कार्कीवाडाँ गाविस-८ निवासी २० वर्षिया डल्ली कामीसँग परम्परागत विवाह गरी ०६७ असार २९ गते डल्लीबाट छोरीको जन्म भएपनि ०६९ साउन २१ गते बीरेन्द्र नगरपालिका सुर्खेतबाट १७ वर्षीया विष्णु सुनारलाई दोस्रो विवाह गरी घरमा ल्याए। जेठी पत्नी डल्लीले ०६९ भदौ १९ गते जिल्ला अदालतमा पति विरुद्ध बहुविवाहको मुद्दा दायर गरिन । सिपलालले दुवै श्रीमतीलाई मिलायर राख्ने बताएपछि मुद्दा अगाडि बढेन ।

रोल्पा

खुंग्री गाविस-२ घर भई हाल काठमाडौ मानपा-५ बस्ने ३६ वर्षीय नरबहादुर गुरुङ ०६९ भदौ १५ गते बहुविवाह गरेको आरोपमा पक्राउ परे । उनले खुंग्री-२ घर भई हाल घोराही नगरपालिका-१० मा बस्दै आएकी ३० वर्षीया करिष्मा बोहरालाई विवाह गरेका थिए। उनकी जेठी पत्नी ३३ वर्षीया इश्वरी गुरुङले ०६९ भदौ १५ गते नै न्यायका लागि जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन । अभियुक्त १४ हजार रुपिँया धरौटी राखेर २०६९ भदौ २७ गते साधरण तारेखमा रिहा भए ।

दुर्व्यवहार

पुन्मा गाविस-५ भेरे बस्ने २७ वर्षीया सरस्वती खड्कालाई ०६९ असोज ५ गते बिहान करिव ८ बजे सोही ठाउँका ५२ वर्षीय जसबीर खड्काले बोक्सीको आरोपमा दुर्व्यवहार गरेको पीडितले बताइन । पीडितले भैसीलाई बोक्सी लगाएर दुध नदिने बनाएको भन्दै जसबीरले गालिगलौज गर्दै गाउँ छाडन धम्की दिएका थिए। पीडितले न्यायका लागि ०६९ असोज ६ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिइन । प्रहरी अभियुक्तलाई सोही दिन गिरफ्तार गऱ्यो। आगामी दिनमा त्यस्तो गल्ती नदोहऱ्याउने सर्तमा दुवै पक्षबीच मिलापत्र भयो ।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

संरचना, सम्पत्ति क्षति, सम्पत्ति कब्जा

नेपाली काङ्ग्रेसबाट

दाङ

नेपाली काङ्ग्रेसका नेता खुमबहादुर खड्कालाई सर्वोच्च अदालतले भ्रष्टचारी ठहर गरेको फैसला पुनरावलोकनका माग राख्दै नेपाल विद्यार्थी सङ्घ र तरुण दल दाङले ०६९ भदौ ५ गते गरेको एक दिने जिल्ला बन्द गरे । बन्दको अवज्ञा गरेको भन्दै बन्दकर्ताले घोराहीस्थित पुरानो बैङ्क रोडमा रा.प् ११३३ नम्बर र तुलसिपुर खानेपानी उपभोक्ता तथा सरसफाई संस्थाको रा १ प १८९१ नम्बरको मोटरसाईकिल तोडफोड गरे । त्यस्तै बन्दकर्ताले तुलसीपुरमा क्षेत्रमा खानेपानी सेवा बन्द गराए । पानी बन्द गराएको विषयमा नागरिक समाज दाङगले ०६९ भदौ ६ गते विज्ञप्ति मार्फत भर्त्सना गऱ्यो ।

अज्ञात समूहबाट

बर्दिया

गुलरिया नपा-३ मलरियापूरका ३५ वर्षीय दिपक पोखेलको कर्णाली सः मिलमा ०६९ जेठ २९ गते राति अज्ञात समूहले सकेटबम विष्फोट गरायो । विष्फोटबाट उद्योगको काठ चिर्ने मेसिनमा क्षति भएको मिलका मालिकले बताए । विस्फोट कसले किन गराएको हो भन्ने हालसम्म खुल्न सकेको छैन ।

दाङ

घोराही नपा-११ स्थित ग्रीन भ्यूाली होटल नजिक वेस्टन डेभलप बैङ्कको टाटासुमो गाडीमा ०६९ साउन २६ गते झुण्डाएर राखिएको अवस्थामा बम फेला पऱ्यो । वेवारिसे अवस्थामा पफेला परेको सो बमलाई नेपाली सेनाको टोलीले सोही दिन निष्क्रिय पाऱ्यो । बम कसले किन राखेको हो हालसम्म खुल्न सकेन ।

अनेरास्ववियु (क्रा.) बाट

बाँके

जय बागेश्वरी उच्च मावि नेपालगञ्जको भे. १ ख ७२९ नम्बरको माइक्रो बस विद्यालयबाट बालबालिका लिन जादै गरेको अवस्थामा नेकपा-माओवादी निकट अनेरास्ववियु (क्रा.) का कार्यकर्ताले ०६९ साउन २४ गते तोडफोड गरे । घटनाको नेपालगञ्जस्थित इन्सेक लगायतका अधिकारवादी संस्थाले ०६९ साउन २५ गते विज्ञप्ति प्रकाशित गरी भर्त्सना गरे।

अपहरण तथा वेपत्ता

बर्दिया

मोतिपुर गाविस-५ की १९ वर्षीया सितला घर्तीलाई ०६९ साउन ३ गते डोटी जिल्ला घण्टेश्वर गाविस-१ घर भई कैलाली जिल्लामा बसमा खलासी काम गर्ने २१ वर्षीय विष्णु बोहराले फोन मार्फत विवाह गर्ने प्रलोभनमा पारी मोतिपूर गाविस-८ बासगढी बजारमा बोलाई बेपत्ता बनाए । आरोपीले सितलासंग फोनमा कुराकानी भएको र उनी कैलालीको अतरिया सम्म पुगेको थाहा भएको साथै बस साहु कैलाली जिल्ला मालाखेती गाविस-३ का २५ वर्षीया प्रकाशजंग खड्का र सोही ठाँउका २२ वर्षीया गाडी डाइभर नरेन्द्र कुवरले रातभरि राखेकोसम्म मात्र थाहा भएको बताए । पीडित पक्षले विष्णु बोहरा विरुद्ध छोरीलाई अपहरण गरी वेपत्ता पारेको अभियोगमा २०६९ साउन १७ गते जाहेरी दर्ता गराए । बर्दिया जिल्ला अदालतको आदेशमा ०६९ भदौ ११ गते २५ हजार धरौटी राखी अभियुक्त रिहा भए ।

मध्यपश्चिम क्षेत्रद्वारा सम्पन्न विविध क्रियाकलापहरू

मानवअधिकार महासन्धी अनुगमन तालिम सम्पन्न

मानव अधिकार सन्धी अनुगमन समन्वय समितिको आयोजना र अस्ट्रेलियन एडको सहयोगमा ०६९ साउन २८-२९ गते अन्तराष्ट्रिय मानवअधिकार सन्धी अनुगमन सम्बन्धी दुई दिने तालिम नेपालगञ्जमा सम्पन्न भयो । तालिममा नेपाल सरकार पक्ष राष्ट्र भई अनुमोदन गरेका ठूला सात महासन्धी र अनुमोदन गर्न बाँकी दुई महासन्धीका बारेमा अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) केन्द्रिय कार्यालयका सम्झा श्रेष्ठ काठमाण्डौं कानुन क्याम्पसका सह प्रध्यापक सुरज बस्नेत र मानवअधिकार आयोगका रमेशकुमार थापाले सहजीकरण गरेका थिए ।

सहभागीहरूलाई नागरिक तथा राजनैतिक अधिकार, आर्थिक समाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार, महिला विरूद्व हुने सबै खाले भेदभाव उन्मुलन, बाल अधिकार, सबै किसिमका जातिय भेदभाव, यातना तथा न्य क्रुर अमानविय वा अपमानजनक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका अधिकार, बल पुर्वक बेपत्ता र सबै अप्रवासी कामदार र तिनका परिवारको अधिकारको संरक्षण सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन र अन्तराष्ट्रिय महासन्धीका बारेमा प्रशिक्षण दिइएको तालिममा विभिन्न सङ्घ संस्थाहरूका २३ प्रतिनिधिहरूको सहभागिता थियो ।

शहिद स्मारक निर्माणमा इन्सेकद्वारा आर्थिक सहयोग

सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सुर्खेतको रामघाट गाविसका मारिएका र वेपत्ता पारिएकाहरूको सम्झनामा सोही गाविसमा निर्माण गर्न लागिएको शहिद स्मारकको लागि इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगंजले १० हजार रुपिँया आर्थिक सहयोग प्रदान गरेको छ । ०६९ साउन ३१ गते सो गाविस-४ स्थित स्मारक निर्माणस्थलमा पुगी इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जका संयोजक भोला महतले रामघाट गाविस सचिव ललित वलीलाई सो रकम हस्तान्तरण गरेका हुन । सहयोग हस्तान्तरण कार्यक्रममा संयोजक भोला महतले शहिदका नाममा स्मारक निर्माण उनीहरू प्रतिको उचित सम्मान भएको बताए । राज्यले गर्नुपर्नेकाम स्थानीय नागरिककै अगुवाईमा हुनु अझबढी सह्रानीय भएको उनको तर्क थियो । 'इन्सेकले गरेको आर्थिक सहयोग यहाँहरूले गर्न लाग्नुभएको कामप्रति इन्सेकको ऐक्यवद्धता हो' महतले भने, 'द्वन्द्वपीडितका सम्झनामा गर्ने गरिने यस्ता सृजनात्मक कार्यहरूमा इन्सेक सधै ऐक्यवद्धता जनाउदछ ।'छलफलमा रामघाट गाविसका सचिवललितवलीले इन्सेककै प्रेरणाले आफूहरूले स्मारक निर्माणको सौच बनाएको बताए । त्यस्तै सो गाविस स्तरीय शान्ति समितिका संयोजकपदमबहादुर वलीले इन्सेकले सो गाविसमाचलाएको शान्ति कार्यक्रमको प्रसंसा गरे । इन्सेकको तथ्याङ्क अनुसार सशस्त्रद्वन्द्वको क्रममा रामघाट गाविसमा २२ जनामारिएका र एकजना वेपत्ता रहेका छन् ।

शान्ति सुरक्षाका लागि हाते पुस्तिका सार्वजनिक

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) र जिल्ला प्रहरी कार्यालयको संयुक्त आयोजनामा नेपालगञ्जमा ०६९ असोज २८ गते शान्ति सुरक्षा र जन चेतनाका लागि जिल्ला प्रहरी कार्यालयको अनुरोध शीर्षकको हाते पुस्तिका सार्वजनिक गरियो । हाते पुस्तिकाको विमोचन बीपी चौकस्थित खुल्ला सडकमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी ढुण्डीराज पोखरेल, अञ्चल प्रहरी प्रमुख एसएसपी माधव नेपाल र राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगका अधिकृत हरि ज्ञवाली लगायतले गरेका थिए । बाँकेका प्रमुख जिल्ला अधिकारी ढुण्डीराज पोखरेलले कार्यक्रम सडकमा भएपनि यसको सन्देश महत्वपूर्ण भएको बताए । 'समुदायको सहयोग र सहभागिता विना विकास, सुशासन र शान्ति सुरक्षा सम्भव हुदैन' प्रजिअ पोखरेलले भने, 'इन्सेकले प्रहरीसँगको सहकार्यमा सचेतनामूलक हाते पुस्तिका प्रकाशन गरेर सह्रानीय काम गरेको छ ।' अञ्चल प्रहरी प्रमुख एसएसपी माधव नेपालले नेपालगञ्जका नागरिक समाज र प्रहरीबीचको सहकार्य अनुपम रहेको बताए । उनले प्रहरीले शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने लगायतका गतिविधिमा मानवअधिकारकर्मीले गरेको सहयोग र भूमिकाको प्रसंसा गरे । त्यस्तै तालिम केन्द्रका एसएसपी योगेश्वर रोमखामीले सामाजिक संघसंस्थासँगको सहकार्यमा गरिने यस्ता गतिविधिले समुदायसँग सहकार्य गर्न समेत सहज भएको धारणा व्यक्त गरे ।

इन्सेक नेपालगञ्जका संयोजक भोला महतले इन्सेकले विगतदेखि नै नागरिक सचेतना र स्थानीय शान्ति सुरक्षाको लागि प्रहरीसँग सहकार्य गर्दै आएको र सचेतना पुस्तिका प्रकाशन पनि सोही अभियानको निरन्तरता भएको बताए । इन्सेकले बाँकेको

बैजापुर, कचनापुर र विनौना गाविसमा सामुदायिक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको पनि महतले जानकारी

गराए ।

कार्यक्रममा राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगका अधिकृत हरि ज्ञवाली, जिप्रका बाँकेका एसपी विक्रमशिंह थापा, पत्रकार महासंघ बाँकेका अध्यक्ष शुक्रऋषि चौलागाई लगायतले आफ्नो धारणा राखे । पूस्तिका विमोचनसँगै प्रजिअ, प्रहरी अधिकृत, सञ्चारकर्मी, अधिकारकर्मी लगायतले सडकमा सर्वसाधरण तथा सवारी चालकहरूलाई हातेपुस्तिका वितरण गरेका थिए । जिल्ला प्रहरी कार्यालय बाँकेको अनुरोध शीर्षकको सो हाते पुस्तिकामा ३० ओटा बुँदामा सर्वसाधरणलाई शान्ति सुरक्षा सम्बन्धी जानकारी समेटिएको छ । पुस्तिका नेपाली सहित थारु, अवदि र उर्दु भाषामा प्रकाशित छ ।

बालअधिकार तालिम सम्पन्न

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) नेपालगञ्जद्वारा मध्यश्चिम क्षेत्र अर्न्तगत तीन जिल्लाका बालबालिकाहरूलाई तीनदिने बालअधिकार तालिम ०६९ असोज १७ देखि १९ गतेसम्म नेपालगञ्जमा सम्पन्न भयो । बाँके, बर्दिया र सुर्खेतका

३० विद्यार्थीको सहभागिता रहेको तालिममा बालअधिकार, शिक्षाको अधिकार, भित्ते पत्रिका लेखन, बालअधिकारको एतिहासिक पृष्ठभूमि, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८, बालअधिकार संरक्षणमा स्कुल र समुदायको भूमिका लगायतका विषयमा प्रशिक्षण गराइएको थियो । तालिमको सहजीकरण इन्सेक नेपालगञ्जका शुसीलचौधरी, सरस्वतीमल्ल, बालकृष्ण बस्नेत, नारायण सुवेदी, पत्रकार झलक गैरे र सिविनका मधु दवाडीले गरेका थिए ।

भयरहित वातावरणका लागि गाविस स्तरीय समिति गठन

समुदायको सुरक्षा अवस्था राम्रो बनाउन कचनापुर गाविसमा गाविस स्तरीय समिति गठन भएको छ । इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जद्वारा ०६९ असोज ७ गते कचनापुरमा गाविसमा भयरहितवातावारण र न्यायिक पहूँचका लागि गाविस स्तरीय समिति गठन कार्यक्रमका सहभागिहरुले उक्त समिति गठन गरेका हुन । कचनापुर गाविसका सचिव यज्ञबहादुर ओलीको संयोजकत्वमा १४ सदस्यीय समिति गठन भएको छ ।

समितिका अन्य सदस्यहरुमा हिमलाल थापा, सत्यदेवी खड्का, सुन्दरलाल थारु, डम्बर डाँगी, देवेन्द्रबहादुर केसी, झकबहादुर नेपाली, कमलाविक, सेतुराम चौधरी, हिरा विक, बालाराम न्यौपाने, रतिवली, लोकबहादुर विक, दिलमाया विक रहेका छन । समितिको सल्लाहाकारमा प्रहरी चौकी ढकेरीका इन्चार्ज ऋषिराज पछ्राई र प्रहरी चौकी अगैयाका इन्चार्ज मानबहादुर बोहरा रहेका छन । गाविसका सबै वडाबाट प्रतिनिधित्व रहेको कार्यक्रममा सेफरवर्ल्डका राष्ट्रिय प्रतिनिधि युली ब्रेथफेल्डले अन्य मुलुकहरुमा भयरहित समुदाय बनाउन यूवाहरुको ठूलो भूमिका रहेको बताउदै आगामी दिनमा कचनापुर गाविसमा गठित समितिले आफूले गर्न सक्ने योजना बनाउन सुझाव दिइन । कार्यक्रममा इन्सेक केन्द्रीय कार्यालय काठमाण्डौंका परियोजना संयोजक पोषराज अधिकारीले कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश

पारेका थिए भने सेफरवल्डका परियोजना संयोजक अनिल पौडेलले परियोजनाको प्रकृया र गाविस स्तरीय समिति छनौटको प्रकृया र काम, कर्तव्यका बारेमा प्रष्ट पारेका थिए ।

वर्षपुस्तक अर्धवार्षिक पूर्व समीक्षा सम्पन्न

इन्सेकको वार्षिक प्रकाशन नेपाल मानवअधिकार वर्ष पुस्तक,२०१३ को अर्धवार्षिक पुर्व समीक्षा कार्यक्रम

मध्यपश्चिमको १४ जिल्लामा सम्पन्न भयो । पुस्तकलाई तथ्यपरक र त्रुटिरहित बनाउने तथा छुटेका घटनाहरू सरोकारवालाहरूबाट संकलन गर्ने उद्देश्यले कार्यक्रमको आयोजना गरिएको हो । कार्यक्रममा जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी प्रमुख, महिला विकास कार्यालय, बाल कल्याण समिति, सञ्चारकर्मी, कानुनव्यवसायी, अधिकारकर्मी, नागरिक समाज र राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू लगायतको सहभागिता थियो । मध्यपश्चिमको सल्यान बाहेक सबै जिल्लामा सम्पन्न समीक्षा कार्यक्रममा सरोकारवालाले सूचना संकलनमा समन्वयलाई थप प्रभावकारी बनाउन सुझाव दिएका थिए ।

संविधानसभामा के भयो र अवको बाटो के विषयक अन्तरक्रिया सम्पन्न

सामाजिक संवादका लागि सहकार्य र अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) नेपालगञ्जद्वारा ०६९ असोज ८ गते नेपालगञ्जमा संविधान सभामा के भयो र अबको बाटो के ? विषयक व्याख्यान कार्यक्रम सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा विघठित संविधासनसभाका संवैधानिक समितिका सभापति निलाम्बर आचार्यले विघठित संविधान सभा व्युताउने कुरा अलोकतान्त्रिक

भएको भन्दै नयाँ निर्वाचन नै अबको राजनीतिक निकास भएको तर्क गरे । आवधिक निर्वाचन जनताको अधिकार भएको र संविधानसभाको निर्वाचन भएको चार वर्ष पुरा भइसकेकाले पनि सम्प्रभु जनताले अब निर्वाचन मार्फत जन प्रतिनिधि छान्न पाउनु उनीहरूको अधिकार भएको उनको भनाइ थियो ।'राजनीतिक सहमतिको आधारमा सहमतिको सरकार गठन हुनुपर्छ' आचार्यले भने, 'अब हुने निर्वाचन संविधान सभाको मात्र नभएर व्यवस्थापिको पनि र पाँच वर्षको लागि हुनुपर्छ, त्यसैले केही समय संविधानसभाको समेत काम गरेर संविधान बनाउनु पर्दछ ।' उनले विगठित संविधानसभाले ८० वा ९० प्रतिशत काम गरिसकेको थियो भन्नु जनता झुक्याउने काम भन्दै आधारभूत मुद्दाहरूमा संविधानसभाले केही पनि काम गर्न नसकेको आरोप लगाए । प्रमुख राजनीतिक दलका नेतामा संविधान बनाउने इच्छाशक्ति नभएकै कारण संविधान निर्माण हुन नसकेको उनको तर्क थियो । कार्यक्रममा राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगका पूर्व सदस्य तथा इन्सेकका संस्थापक अध्यक्ष सुसिल प्याकुरेलले संविधान के कारणले निर्माण हुन सकेन भनेर जान्ने अधिकार जनताको भएको भन्दै विगतको कमजोरी पत्ता नलगाई अगाडि बढन नसकिने बताए । 'स्थानीय निकायको निर्वाचन नभएको १५ वर्ष भइसक्यो, स्थानीय निकायको निर्वाचनले संघीयतामा के वाधा गर्थ्यो' प्याकुरेलले भने, 'सबै निकायलाई जनप्रतिनिधि विहिन बनाउदा समस्या झनै जटिल हुन सक्छ तसर्थ स्थानीय निकायको निर्वाचन अहिलेको आवश्यकता हो । ' जनताको सूचनाको अधिकारलाई सम्मान गर्दै नागरिक स्तरबाट हिजोको संविधानसभाले ४ वर्षमा के गऱ्यो र अबको बाटो के हुन्छ भनेर आफूहरूले देशव्यापी कार्यक्रमको आयोजना गरेको पनि उनले बताए । कार्यक्रममा नेपालगञ्जस्थित राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, अधिकारकर्मी, कानुन व्यवसायी, सञ्चारककर्मी, नागरिक समाजका प्रतिनिधि लगायतको उपस्थिति थियो । कार्यक्रममा सहभागीले राखेको जिज्ञासाको उत्तर निलाम्बर आचार्यले दिएका थिए ।

परियोजना परिचय तथा सरोकारवालबीच सहकार्यः अन्तरक्रिया सम्पन्न

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जको आयोजनामा परियोजना परिचय तथा सरोकारवालाहरू बीच सहकार्यको खोजी विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम ०६९ असार २२ गते नेपालगञ्जमा सम्पन्न भयो । सेफरवर्ल्डको सहयोगमा इन्सेकद्वारा बाँके जिल्लामा संचालित "नेपालमा प्रभावकारी, समावेशी तथा जवाफदेही सार्वजनिक सुरक्षा नीतिका लागि नागरिक समाजको सुदृढीकरण कार्यक्रम" अन्तरगत उक्त अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको हो । कार्यक्रममा बाँकेका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी चक्रपाणी पाण्डेयले इन्सेकले सरकारका कमीकमजोरी औल्याउने र सुझाव दिदै सचेत बनाउने काम गरेको भन्दै प्रसंसा गरे । त्यस्तै स्थानीय विकास अधिकारी विश्वराज डोटेलले समुदायलाई मात्र सहयोग गरेर समुदायको सुरक्षा नहुने बताउदै समुदायमा सेवा प्रदान गरिरहेका सेवा प्रदायक निकायलाई पनि सहयोग गरिनु पर्ने सुझाव दिए । सीमा सुरक्षा बलका डीएसपी प्रेमप्रसाद पाण्डेयले अपराध गर्ने मानिसहरु सीमा नजिकका समुदायमा लुक्ने गरेको

बताउदै यस विषयमा सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रम सीमा क्षेत्रका समुदायमा गरिनु पर्नेमा जोड दिए । कार्यक्रममा सेफरवर्ल्ड नेपालका राष्ट्रिय प्रतिनिधी जुली ब्रेथफेल्डले यस परियोजना मार्फत समुदायमा रहेका समस्याहरुको पहिचान भइसकेपछि समुदायको सहभागितामा गर्न सकिने समस्याहरुलाई प्रभावकारी ढंगबाट योजना बनाइ गरिने बताइन् । इन्सेकका क्षेत्रीय संयोजक भोला महतद्वारा संचालित कार्यक्रममा इन्सेक केन्द्रिय कार्यालय काठमाण्डौंका बरिष्ठ अधिकृत पोषराज अधिकारीले परियोजनाको उद्देश्य माथि प्रकाश पारेका थिए । कार्यक्रममा जिल्ला प्रहरी कार्यालय बाँकेका डीएसपी उदय तामाङ्ग, सोही कार्यालयका इन्स्पेक्टर गणेश शाह, राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगका रमेश थापा, पुनरावेदन वार एशोसियसनका विकास आचार्य, जिल्ला वार एशोसियशनका विश्वजीत तिवारी, नेपाल मानवअधिकार सङ्गठनका गणेश रेग्मी, नेपाल पत्रकार महासंघ बाँकेका शुक्रऋषि चौलागाई, कार्यक्रम संचालित गाविसका गाविस सचिवहरु, प्रहरी कार्यालयका प्रमुख, पश्चिम तारा नेपालका परिना चौधरी, हिमराइट्सका प्रकाश उपाध्याय, एडभोकेसी फोरमका बसन्त गौतम लगायतले परियोजना सम्बन्धी जिज्ञासा, सुझाव तथा सहकार्यका लागि सहयोग गर्ने प्रतिवद्वता जनाए ।

यसैबीच, सदरमुकाम गुलरियामा ०६९ असार २१ गते सेफरवर्ल्डको सहयोग तथा इन्सेक बर्दियाको आयोजनामा जनमुखी र लैङ्गिक मैत्री स्थानीय सुरक्षाका लागि समुदायको सशक्तिकरण परियोजनाको परिचय र स्थानीय सरोकारवालाहरू बीच सहकार्यको खोजी विषयक अर्न्तक्रिया सम्पन्न भयो । इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगंजका सँयोजक भोला महतको अध्यक्षतामा भएको कार्यक्रममा इन्सेक केन्द्रिय कार्यालयका वरिष्ठ अधिकृत पोषराज अधिकारीले परियोजनाको उद्देश्यका बारेमा सरोकारवालाई जानकारी गराएका थिए ।

द्वन्द्वको क्रममा भएका मानवअधिकार तथा मानवीय कानूनको गम्भीर उल्लङ्घनमा संलग्न दोषी विरुद्ध जवाफदेहिता सुनिश्चत गरी पीडितलाई न्यायको प्रत्याभूति गरिनु पर्दछ । जस्ले गर्दा मुलुकमा दिगो शान्ति संस्थागत गर्न सकिन्छ। द्वन्द्वरत वा द्वन्द्वको तत्काल पछि सङ्क्रमणकालीन न्यायअन्तर्गत यस्ता विषयहरूको सम्बोधन गरि मुलुकलाई राष्ट्रिय मेलमिलापतर्फ अगाडि बढाउन सकिने भएकोले विश्वका भेरै मुलुकहरूमा सङ्क्रमणकालीन न्याय सफल भएका उदाहरण छन् ।

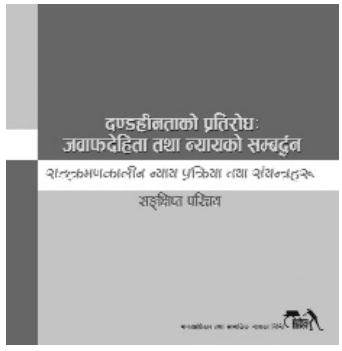

सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी संयन्त्रका सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवहरूका बारेमा जानकारी दिने उद्देश्यले यो पुस्तक तयार गरिएको हो। विगतमा भएका मानवअधिकार उल्लङ्घन र अपराधका सम्बन्धमा न्याय प्राप्तिका लागि र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न सङ्घर्षरत विश्वका विभिन्न मुलुकमा प्रयोग गरिएको सङ्क्रमणकालीन न्यायसम्बन्धी प्रक्रिया र संयन्त्रहरूका बारेमा जानकारी हुने आशा राखिएको छ। यो पुस्तकले सङ्क्रमणकालीन न्याय विधिका बारेमा संक्षिप्त परिचय, यससम्बन्धी संयन्त्र र धारणाबारे सामान्य जानकारी दिनेछ।

समग्र रूपमा सङ्क्रमणकालीन न्यायको विषय राजनीतिक सन्दर्भमा धेरै हदसम्म गाँसिएको छ। तसर्थ सङ्क्रमणकालीन न्यायका बारेमा छलफल गर्दा राजनीतिक सङ्क्रमण, शान्ति निर्माण, संस्थागत सङ्गठन र कानुनी सुधार एक आपसमा जोडिएका भए तापनि यी विषयहरू यस पुस्तकको क्षेत्रभन्दा बाहिर छन्।

प्रेस विज्ञप्ति

Insec

मितिः ०६९ साउन १ गते

प्रेस विज्ञप्ति

सन्दर्भ : १२ औ कमैया मुक्ति दिवस

मुक्त कमैयाको उचित व्यवस्थापन गर

नेपालको मध्य र सुदूर पश्चिममा दास प्रथाको अवशेषको रुपमा अवस्थित कमैया प्रथा उन्मुलन भएको भोलि ०६९ साउन २ गते १२ वर्ष पुरा हुँदैछ । १२ औ कमैया मुक्ति दिवसको यस अवसरमा अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) नेपालगञ्ज सम्पूर्ण मुक्त कमैया परिवारप्रति हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

इन्सेक लगायतका अधिकारवादी सङ्घ संस्थाहरूको सहकार्यमा कमैयाहरूको लामो आन्दोलनपछि तत्कालिन सरकारले ०५७ साउन २ गते कमैया प्रथा अन्त्य गरिएको घोषणा गर्दै कमैया राख्ने कार्यलाई गैर कानुनी घोषणा गरेको थियो । यसपछि मुक्त कमैयाको उचित व्यवस्थापनका लागि विभिन्न निर्णय र सहमतीहरू भए तापनि हालसम्म उनीहरूको पूर्ण व्यवस्थापन नभएको प्रति हामी नेपाल सरकारको ध्यानाकर्षण गराउन चाहान्छौं ।

नेपाल सरकारले ०६५ सालमा नै बाँके र दाङलाई मुक्त कमैया रहित जिल्ला घोषणा गरेपनि मुक्त कमैया समाज बाँकेको तथ्यांक अनुसार हाल बाँके जिल्लामा ३५ सय भन्दा बढी मुक्त कमैयाहरूलाई व्यवस्थापन गर्न बाँकी रहेको छ । २०५९ सालमा लिइएको लगत अनुसार १ सय २८ जना मुक्त कमैयाहरूको परिचय पत्रमा फोटो टाँस गरी भूमिसुधार कार्यालयमा थन्क्याइएको अवस्था छ । लगत लिइएको मध्ये ७ सय ६३ जनाको छानविन गर्न बाँकी रहेको छ । २०५९ सालमा लगत छुट भएका २ हजार ६ सय ९ जना वास्तविक मुक्त कमैयाहरूको लगत लिनु पर्ने अवस्था छ । पुनःस्थापना भएका मुक्त कमैयाहरू मध्ये १ हजार ७ सय ४३ जना घर निर्माणका लागि ३५ क्यू फिट काठ पाउनबाट बन्चित भएका छन् भने ४ सय भन्दा बढी मुक्त कमैयाहरूले घर निर्माणका लागि पाउनुपर्ने १० हजार आर्थिक अनुदान पाउन सकेका छैन् । जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा पाएका तर जग्गा थाहा नभएका जिल्लाभरीमा ५० भन्दा बढी मुक्त कमैयाहरू रहेका छन् । त्यस्तै उनीहरू शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतका आधारभूत आवश्यकताबाट समेत वञ्चित छन् ।

तसर्थ हामी मुक्त कमैया पुनःर्स्थापना समस्या समाधान आयोग गठन आदेश, २०६७ लाई कार्यान्वयन गरी पूर्णता दिन, पुनर्स्थापना हुँन बाँकी रहेका मुक्त कमैयाहरूलाई उचित व्यवस्थापन गर्न, जग्गा धनी पूर्जा पाएर पनि जमिन भोग गर्न नपाएकाहरूलाई जमिन भोग गर्न पाउने व्यवस्था मिलाउन तथा मुक्त कमैया तथा तिनका परिवारहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका सामाजिक सुरक्षाको ग्यारेण्टी गरी यसअघि विभिन्न समयमा नेपाल सरकार र मुक्त कमैयाहरू बीच गरीएका सहमती कार्यान्वयन गर्न /गराउन नेपाल सरकार समक्ष जोडदार माग गर्दछौं ।

.....
भोला महत
(क्षेत्रीय संयोजक)

दण्डहीनताको विरोध गरौं, मानव गरिमाको रक्षा गरौं !

मानवअधिकार र सामाजिक न्यायका निम्ति
अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)
मध्य-पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय कार्यालय, नेशनल ट्रेडिङ मार्ग, नेपालगन्ज
फोन नं. ०८१-५२२०६८/५२४५०४, Fax: ०८१-५२६९४९
इमेल : nepalgunj@insec.org.np
Website: www.inseconline.org
www.insec.org.np

नेपालमा पहिलो मानवअधिकार समाचार अनलाइन

नेपाली र अंग्रेजीमा

www.inseconline.org
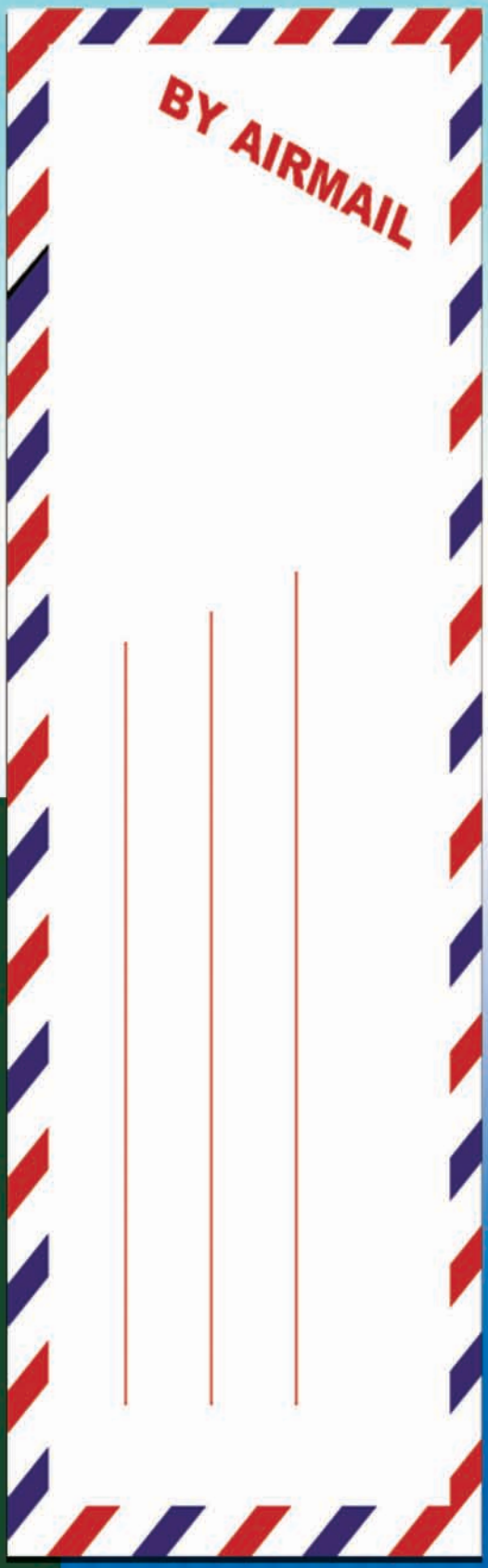
मानवअधिकारसम्बन्धी विविध समाचारहरू समेटिएको यस वेबसाइटमार्फत् देशको मानवअधिकार स्थितिको ताजा जानकारी लिनुहोस् ।